

UR PRESS- DEBATTEN

Om socialforskning

Medan vi rustat för vår välfärdsstat har inte en enda självständig lärostol i socialpolitik eller socialvård inrättats, säger *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*, och fortsätter:

Socialinstituterna har som regel inte kunnat erbjuda några forskningsmöjligheter. Enskilda forskare vid universitet och högskolor har visserligen dröjt vid socialpolitiska problem men med hänsyn till sin speciminering har de känt sig tvingade att även ägna sina krafter åt andra forskningsfält. Någon systematisk penetrering av socialpolitiska problemställningar har det minst av allt kunnat bli fråga om. Av de akademiska disciplinerna synes socialmedicinen hittills ha givit de främsta tillskotten.

I sin planering av socialpolitiken har statsmakterna levt ur hand i mun. När åtgärder påkallats har en statlig utredning tillsatts som sedan tillkallat experter med uppgift att forcera fram vetenskapliga data som kan vara till gagn för reformernas utformning. Denna målforskning har obestridligen givit åtskilliga värdefulla resultat, men med tanke på att den på en rad områden nära nog dominerat den socialpolitiska forskningen har den varit helt otillräcklig.

Tidningen påpekar med fog att vi tyvärr endast haft små möjligheter att kartlägga de socialpolitiska beslutens verkningar, vilket är en nödvändig förutsättning för fortsatt reformarbete. Bl. a. skulle kampen mot asocialiteten bland ungdomen ha förts med bättre utsikter, om vi vetat mer om dess orsaker och dess

rätta behandling. Tidningen behandlar vidare frågan om förslaget om två professorer vid socialinstitutet.

Men man bör inte föreställa sig att ett beslut leder till en snabb och radikal förändring av dessa forskningsgrenars status. Hur många forskare är i dag professorskompetenta i ordets vanliga bemärkelse genom arbeten inom den socialpolitiska och kommunala ämnessfären? Det kommer att bli svårt att finna dem. Men här gäller dessbättre den allmänna regeln att om blott ämbeten ställs i utsikt, skyndar sig hugade aspiranter att meritera sig för dem. Man gör emellertid klokt i att inte räkna med några mera påtagliga frukter av denna upprustning förrän i slutet av 1960-talet. Till dess har statsmakterna tvingats ta ställning till ytterligare ett antal socialpolitiska problem efter bristfälliga informationer om deras natur och om reformernas verkningar.

Socionomutbildningen

Den proposition som nu har framlagts i riksdagen efter utredning rörande en förbättrad socionomutbildningen har i princip föranlett vissa kommentarer, mest dock av refererande art. *Dagens Nyheter* påpekar att de förändringar som föreslås i huvudsak är organisatoriska och kvantitativa, dock med en viss kvalitativ förbättring genom tillskapandet av universitetslektorat, men en förlängning av utbildningstiden och en förändring av undervisningen till högskolemässig karaktär m. m. hade dessutom förväntats.

Om allt detta uttalar sig ecklesiastikministern ytterst svävande i propositionen. Dels hänvisar han till tidigare uttalanden om sin tveksamhet att göra socialutbildningen mera akademisk, dels till att frågan om den socialvetenskapliga forskningens organisation övervägs inom den socialpolitiska kommittén.

Till en del är ecklesiastikministerns avvaktande hållning begriplig. Utbildning och forskning hänger intimt samman. Det vore därför oklokt att innan utredningsresulta-

tet om forskningens organisation framlagts och remissbehandlats göra några mer genomgripande ändringar i fråga om den sociala utbildningens kvalitativa struktur.

Men då kan man också begära att regeringen verkligen skall infria propositionens löfte "att dessa betydelsefulla frågor skall slutligen prövas utan onödigt dröjsmål..." Det kravet ter sig desto mera angeläget som så gott som alla remissinstanser anslutit sig till utredningens förslag om en kvalitativ upprustning av socionomutbildningen liksom till de flesta av utredningens övriga principiella ställningstaganden.

Aktiv vårdpolitik

I samband med genomförandet av den stora socialförsäkringsfusion som trätt i verksamhet från 1 januari är år framträder rehabiliteringsorganisationens uppbyggnad som en första rangens angelägenhet. Om en systematisk och energisk uppbyggnad av rehabiliteringsväsendet icke kommer till stånd och detta med avgjord förtursrätt i förhållande till en rad andra projekt, kommer socialförsäkringen att drabbas av ett stort deficit genom ett ökat antal förtidspensioner. *Skånska Dagbladet* skriver:

Många människor lider av fysiska, psykiska eller sociala handikapp. Det innebär till mycket stor del att de förlorat förmågan till egen försörjning. Det kan beräknas, att ungefär tre fjärdedelar av socialhjälpfallen är sådana handikappade människor. Det är naturligtvis gott och väl att det finns möjligheter till förtidspensionering och socialhjälp. Men det är en passiv linje. Så långt möjligt bör ju målsättningen vara att genom en aktiv vårdpolitik hjälpa de handikappade åter till normalt liv och självständig försörjning.

Den uppgiften tillkommer rehabiliteringsverksamheten representerade sägas vara allvarligt underutvecklad i vårt land. Under de senaste åren har dessa problem blivit alltmer framträdande. Efter en centremotion vid 1961 års riksdag har regeringen tillsatt en utredning om rehabiliteringsverksamheten. Man får alltså avvakta dess förslag. Men

redan under väntetiden bör en viss upprustning kunna komma till stånd, såsom påvisats i centermotioner såväl vid fjolårets som årets riksdag.

Den aktiva vårdpolitik, som rehabiliteringsverksamheten representerar, bör givetvis så långt möjligt få sätta sin prägel på hela socialvården. Överhuvudtaget bör socialhjälpelinjen så långt möjligt ersättas med rehabiliterings- och arbetsvårdslinjen. Centerpartiet har vid årets riksdag tagit upp detta problem för den kommunala socialvårdens vidkommande. Inom de större kommunerna tillämpas ju i allmänhet den s.k. funktionsprincipen i socialvården. Man delar alltså upp vården på specialister på t.ex. nykterhetsärenden, barnavårdsärenden osv. I mycket stor utsträckning får därigenom en och samma familj sina vårdproblem handlagda av två eller flera tjänstemän. Den s.k. familjevårdsprincipen, som innebär att alla ärenden rörande en och samma familj skall handläggas av en och samme socialvårdstjänsteman, bör så som framhålles i centermotionen ge ökade möjligheter att komma till rätta med orsakerna till hjälpbehovet och verkligen ge familjen en hjälp till självhjälp. Det kan möjliggöra en mer aktiv vårdpolitik.

Utom det att alla rationella åtgärder bör vidtagas för att förhjälpa sjuka och skadade människor att återvinna bästa möjliga existensbetingelser bör inom arbetsvård och socialvård observeras att det dock finns en rad fall som bevisar att vara reellt arbetsoförmögna och vilka därför inte bör tampo-nera rehabiliterings- och arbetsvårdens organisationer.

Mentalsjukvården

Stockholms-Tidningen andas i en ledare idel belåtenhet med mentalsjukvården av i dag.

Krisen i mentalsjukvården är mänskligt att döma över. Bottenläget i platstillgång är passerat.

Men nya problem dyker upp. Svårhemästrade. Åndock är de godartade i jämförelse med de problem vi hade så sent som i mitten på 50-talet, när plats- och läkarbristen var så svårartad att köerna

av mentalsjuka utan vårdmöjligheter bara ökade.

En intressant belysning av dagsituationen finns i socialministerens proposition härom dagen om ökning av investeringsvolymen för byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus. Investeringarna, som föregående budgetår uppgick till 51 miljoner, stegrades innevarande år till 65 miljoner och föreslås bli 75 miljoner 1963/64.

I snabb takt har nytillskottet av vårdplatser ökat under senare år samtidigt som en upprustning skett av äldre platser och rent undermåliga slagits ut. Faktum är att vi är på väg att få en hygglig mentalsjukhusstandard.

En annan sak är att medicinalstyrelsens krav på vårdplatser med nödvändighet var blygsamma i mitten av 50-talet och att de undan för undan måste skärpas. Av det skälet måste utbyggnadstakten fortfarande vara hög.

Ledarförfattaren avstår helt från att förklara varför det var nödvändigt att medicinalstyrelsen hade blygsamma krav på standarden av vårdplatser i mitten av 50-talet när samtidigt landstingen byggde kroppssjukhus av helt annan standard. De förhandlingar som nu pågår mellan landstingsförbundet och inrikesdepartementet andas ingalunda samma tillfredsställelse med den standard som de statliga mentalsjukhusen har att uppvisa varken i dag eller enligt planerna i morgon. Diskrepansen mellan statlig mentalsjukhusstandard och landstingens kroppssjukhusstandard är fortfarande skriande och utgör det stora problemet vid förhandlingarna om de ekonomiska villkoren vid övertagandet av huvudmannaskapet.

Rättspsykiatri

JO har riktat uppmärksamheten på de rådande missförhållandena inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet, främst de långa dröjsmålen vid sinnesundersökningar vid rättspsykiatriska kliniken på Långholmen, vilket karakteriseras

som ett av de mörkaste kapitlen i modernt svenskt rättsliv. En av orsakerna till de rådande missförhållandena torde vara att den nuvarande rättspsykiatriska organisationen redan vid sin tillkomst år 1945 var underdimensionerad. Den genomsnittliga undersökningstiden för häktade var i maj 1962 3,5 månad, den genomsnittliga väntetiden på Långholmen är 5 månader och 19 dagar. Dröjsmålet kan emellertid icke läggas någon befattningshavarer till last utan beror på kliniker-nas otillräckliga resurser.

Svenska Dagbladet kommenterar:

Kanske kan man nu hoppas på att krisen så småningom skall övervinnas. JO är påfallande optimistisk och uttalar att en väsentlig förkortning av väntetiderna synes möjlig inom en snar framtid. Bl. a. hänvisar han till att lokalförbättringar vidtagits och nya läkartjänster inrättats. Det är tacknämligt om en ljusning äntligen kan skönjas. Samtidigt kvarstår emellertid frågan varför de åtgärder, som sent omsider vidtagits och nu väntas leda till en förbättring, inte genomförts långt tidigare.

Tidningen Arbetet däremot tror att man skall kunna göra rättspsykiatri på ett enklare sätt i det nuvarande krisläget.

Det vore angeläget att de styrande snabbare kunde verkställa sina beslut om utbyggnad och upprustning i stället för att hänge sig åt dagdrömmier om de vises sten, inneslutande en vision om snabbare, effektivare och tillförlitligare diagnoser.

Ingen ansvarig utgivare i Sveriges Radio-TV

Folket i Bild har ett inlägg av Caj Andersson, som startat melodiradions nattredaktion, om produktionsansvaret i Sveriges radio. Han anser att överorganisation och byråkrati utgör det verkliga hindret för en rätt ansvarighet. Författaren har vänliga ord att säga om radio-

chefen men anser att den högste ansvarige också måste vara programchef och i framtiden helst rekryteras från området utanför den offentliga sektorn.

"Utfrågningen" och Melodira-dions nattredaktion har begått uppenbara misstag i sin hysteriska iver att skapa sensation i sina program, och TV:s "Pressfönster" förmedlade betydligt överdrivna rykten om fyra dagstidningars död.

En tidning som förmedlar åsikter, tyckanden, nyheter och annonser har en ansvarig utgivare. Sveriges Radio-TV som förmedlar åsikter, tyckanden, nyheter men inte kommersiella annonser har ingen ansvarig utsändare. Sveriges Radio-TV kan teoretiskt kalla mig en massa oförsämda saker i sina sändningar utan att jag kan belägga någon ansvarig i företaget med tryckfrihetsåtal. I min tur kan jag naturligtvis åtala en bestämd person inom företaget för ärekränkning. (Metoden rekommenderas av bitr. programdirektören Karl-Erik Lundevall.) Men vem skall jag åtala: producenten, sändningsledaren, manusläsaren, teknikern, avdelningschefen, programdirektören, radiochefen, styrelsens ordförande eller kommunikationsministern?

Chanserna är alltså ytterst små för den enskildes rätt visavi radio- och TV-medierna, och om någon läsare säger radionämnden i det här sammanhanget vill jag bara anföra att den här nämnden, enligt min uppfattning vid gjorda fältstudier inom Radiohuset, avfärdas med en axelryckning av radions egna anställda. För anmälda producenter är det närmast en favör att stå inför radionämnden med tanke på den publicitet fallet ger.

Radions ansvarighetsfråga kan inte lösas utan en genomgripande omorganisation av hela företaget Sveriges Radio-TV. Främst bör ljudradion och TV skiljas åt i självständiga enheter. Detta har på ett mycket tidigt stadium framstätt som helt självklart för de flesta med någon inblick i det svenska radio-TV-företagets organisation.

I *Vecko-Journalen* ger Manne Ståhl också vackra vitsord åt radiochefen och konstaterar att denne allvarligt reagerat först då opponenter i TV-diskussionen förde på tal Radio-TV:s ansvarighet för sändningarna. Justitieministern har i riksdagen försäkrat en interpellant att det föreligger behov av lagstiftning rörande denna sak.

Men skall denna bli gemensam för Norden är det risk för att det blir dröjsmål. Ärekränkings- och skadeståndsparagrafer som gäller "vilka medborgare som helst" räcker ej som säkerhet emot de konsekvenser som övergrepp i radio och TV kan medföra med den slagkraft dessa media har.

Ingen erfaren journalist skulle trivas med att skriva utan trycket och tryggheten av en i lag stadgad frihet med tillhörande ansvar för det offentliga ordet i pressen.

Principiellt samma frihet och samma ansvar måste ge stadga åt det än mer offentliga ordet i radio och TV, något helt annat än det enskilda ordet, det privata samtalet. Förstår man inte denna principiella skillnad — det förefaller dock som om docenterna och diplomaterna därvidlag har lite svårt för sig — måste radiomännen få en kurs i journalistikens grundskola. Sjukhemmet på Söder, Skandinavisk resebyrå, Frank Eriksson i Uddevalla är handgripliga bevis, att rättslöshet råder i rättssamhället Sverige så länge vi inte fått en ansvarighetslag även för det offentliga ordet genom etern.

SOCIALMEDICINSK TIDSKRIFT

Redaktion, expedition: Villagatan 5, Stockholm Ö.
Tel. 23 00 50 (växel). Postgiro 11 79.

Annonsavdelning: Red. Nils Byttnar, Strandliden 60,
Vällingby. Tel. 38 52 99.

Redaktör och ansvarig utgivare: Dr Erik
Husmark.

Redaktionssekreterare: Överläkare Nils Brage
Nordlander.

Prenumerationspris: helår kr. 20:—, halvår
kr. 10:—. Studentprenumeration: helår kr.
10:—. Lösnummer kr. 2:50.

Tidskriften utkommer med 10 nummer per år
(1 per mån. utom juli och aug.).

Återgivande helt eller delvis av originalartiklar ur SMT utan angivande av källan förbjödes.

ANNONSPRISER:

Omslagets andra och fjär-
de sida Kr. 350:—
Helsida „ 300:—

Halvsida Kr. 175:—
Kvartsida „ 90:—
mm-pris 90 öre pr enkel
spalt

Spalthöjd 210 mm
Spaltbredd 70 mm
Sidans bredd 150 mm
(2 spalter)